

Oponentský posudek na bakalářskou práci Josefa Kotta s názvem *Role konspiračních teorií v demokracii*

Předkládaná práce s názvem *Role konspiračních teorií v demokracii* od Josefa Kotta je rozdělena do tří částí. V první autor přináší teoretický přehled pro svoji závěrečnou analýzu, kterou předkládá ve třetí (závěrečné) části. Druhá část se pak zabývá popisem samotného případu, který autor rozebírá – popis událostí spojených s odmítáním výsledků voleb v USA v roce 2020 neúspěšným prezidentským kandidátem Donaldem Trumpem. Sám autor definuje první část jako teoretickou, druhou empirickou a třetí jako analytickou. Kott uchopuje v práci případ Trumpova odmítání výsledků voleb pomocí teoretického rámce, který staví zejména na práci R. E. Goodina a Q. Cassama, a ptá se, zda a do jaké míry se v Trumpově případě jedná o formu manipulace podle Goodina. Kott dochází k závěru, že se o manipulaci jedná, ne však o závažnou.

Jednotlivé části předkládané práce na sebe logicky navazují, v první části popisuje Kott teoretický rámec, který pak v poslední části aplikuje na rozebíraný případ. Nicméně autor tuto metodu zkoumání dopředu nijak nereflexuje. Kott zároveň v závěru tvrdí, že vzhledem ke svému zjištění vyplývajícím z analýzy případu považuje Goodinovu pozici za „neudržitelnou“ (str. 38) a má tedy ambici podrobit některé části Goodinovy teorie kritice, avšak tento záměr práce také není dostatečně rozvinut ani popsán (např. v úvodu práce). Kott tak předem metodologicky nereflexuje vlastní pozici vůči záměru aplikovat Goodinovu teorii na příklad a ani vlastní ambici poukázat na problematiku teorie samotné.

První část práce zabývající se teoretickými východisky, která poté Kott aplikuje na Trumpův případ, se věnuje zejména otázce manipulace v demokratické politice. Autor se dominantně věnuje výkladu z díla *Manipulatory Politics* (1980) od R. E. Goodina. Jeho teorii dobře vykládá a popisuje, nicméně teoretický rámec Kott přejímá bez jakékoliv kritické reflexe či odstupu. Kott se nevěnuje ani důležitým pojmům tohoto teoretického rámce, jako je např. pravda nebo moc, které nemají zcela samozřejmý význam. I přesto, že cílem práce není primárně kritické čtení Goodina, Kott nijak neproblematizuje ani předpoklad, že „lidé jsou racionální a jako takoví hledají pravdu a vhodné informace ku prospěchu rozhodování“ (str. 9). Právě reflexe tohoto předpokladu a výše uvedených pojmů by mohla nabídnout odpovědi na otázku „jak Goodinovu 50 let starou teorii modernizovat, aby platila ve světě sociálních médií a zvýšené společenské polarizace“ (str. 38), kterou si Kott v závěru práce klade.

Kromě Goodinovy teorie manipulace v demokratické společnosti se Kott v první části věnuje také teoretickému uchopení konspiračních teorií, přičemž vychází z děl Q. Cassama, K. Douglasové a R. Suttona a dalších. Kott tak na základě relevantní literatury popisuje klíčové rysy konspiračních teorií založených na zjednodušeném vnímání duality dobra a zla, tajnosti, internacionalismu a odporu k establishmentu. Zmiňuje také interpretaci T. Goertzela, který rozumí konspiračním teoriím jako monologickému systému víry. Kott se také věnuje posunu od klasických konspiračních teorií k novému konspiracismu, přičemž vychází z knihy N. Rosenblumové a R. Muirheada *A Lot of People Are Saying The New Conspiracism and the Assault on Democracy*. Kott správně zmiňuje, že jádrem nového konspiracismu jsou repetitivní tvrzení, která nepřinášejí hlubší konspirační souvislosti (snaha o nalezení alternativního vysvětlení určitých událostí), ale spíše se snaží jednoduše zaplnit veřejný prostor izolovanými spekulacemi. Nicméně Kott opomíjí další klíčový rys těchto nových konspirací, který popisují autoři výše uvedené publikace. Podle nich nové konspirace nevyzývají k žádné kolektivní akci¹, ale pouze vytvářejí obecnou nedůvěru vůči institucím. To je však v rozporu se závěry předkládané práce. Kott totiž ve své analýze (třetí část) tvrdí, že popisovaný případ s Trumpem odpovídá právě novému

¹ Muirhead, Russell. Rosenblum, Nancy L. *A Lot of People Are Saying The New Conspiracism and the Assault on Democracy*. Princeton University Press, 2019. Str. 31-33

konspiracismu. V takovém případě je obtížné interpretovat útok na Kapitol jako důsledek tohoto typu konspiračních teorií, což Kott výslovně činí v závěru práce (str. 39).

Druhou část práce s názvem *Trumpovo odmítání výsledků voleb*, ve které Kott rekonstruuje události spojené s Trumpovým odmítáním výsledků voleb a popisuje využití vybraných konspiračních narativů považují za zdařilou.

Ve třetí části Kott zkoumá konspirační teorie a manipulace o „ukradených prezidentských volbách“ v kontextu teoretického rámce z první části předkládané práce. Nejprve Kott interpretuje události jako konspirace, což ukazuje na jednotlivých rysech konspirací (charakter „my versus oni“, spekulativnost, repetitivnost atd.). Až na výše popsanou nepřesnou interpretaci Trumpových konspirací jako konspirací nového typu, je argumentace přesvědčivá. Větší část kapitoly se pak věnuje aplikaci Goodinovy teorie, kdy Kott tvrdí, že se jedná o úspěšnou manipulaci, což dokládá i empirickými výzkumy. V podkapitole 4.2.1. pak popisuje jednotlivé mechanismy Trumpových manipulací, přičemž nejpřesvědčivěji působí část o manipulaci rétorické. V poslední podkapitole třetí části se pak Kott zabývá otázkou, do jaké míry je Trumpova manipulace závažná podle Goodinovy teorie. Hlavní argument vychází z Goodinovy kategorie distributivní nerovnosti, podle které je manipulace silná v případě, kdy její nástroje nejsou dostupné všem politickým aktérům. Trumpovy lživé a manipulativní výroky tak ztrácejí na váze v případě, kdy je může využívat každý. I přesto, že Kott zmiňuje Trumpův sociální a komunikační kapitál, tvrdí, že „kdybychom tedy vnímali distributivní nerovnost lhaní, mohly by stejně tak lhát elity na druhé straně politického tábora, respektive šířit pravdu efektivním způsobem. V čisté teorii ale mluvit o distributivní nerovnosti nelze“ (str. 37). Kott tak dochází k závěru, že podle Goodina se nejedná o závažnou manipulaci.

Třetí část předkládané práce úspěšně aplikuje Goodinovu teorii na Trumpův případ. Nicméně není zřejmé, jaký je teoretický vztah mezi konspirací a manipulací. Zároveň není zřejmé, zda je tedy možné Goodinovu teorii formulovanou na přelomu 70. a 80. let aplikovat na příklad z druhé dekády dvacátého prvního století. Toho je si Kott vědom, nezaujímá k tomu však žádný postoj. Kott sice okrajově zmiňuje roli elektronické komunikace, sociálních a masových médií, ale hlouběji jejich vliv na konspirace a manipulace nerozvíjí. V návaznosti na tyto nejasnosti navrhuji následující otázky k obhajobě:

- 1) Jaký je vztah mezi manipulací a konspirací? A jaký je vztah mezi teorií manipulace a konspirace, jak ji Kott v předkládané práci představuje?
- 2) Skutečně lze označit Trumpovy výroky za konspirace nového typu, jak je Kott popisuje v návaznosti na publikaci N. Rosenblumové a R. Muirheada?
- 3) Jaké jsou limity Goodinovy teorie při aplikaci na uvedený příklad?

V předkládané práci projevila Josef Kott velmi dobrou znalost klíčových textů i aktuálního vědeckého diskurzu ve výše uvedených oblastech a koherentně aplikoval předem zvolený teoretický rámec na aktuální příklad. Práce zároveň poskytuje východiska i nástroje pro další zkoumání dopadů konspirací a manipulací na politiku a otevírá i hlubší teoretické otázky. I přes občasnou stylistickou kostrbatost textu je práce pochopitelná a naplňuje formální náležitosti bakalářské práce. Vzhledem k výše uvedenému **doporučuji práci k obhajobě** a navrhuji ji ohodnotit jako **výbornou**.

V Praze 21. srpna 2023,

Mgr. Kristián Těmín